

**JOUSTAVAN ESI- JA ALKUOPETUKSEN
KÄSIKIRJA
PALTAMON KUNTA**

Sisällys

Johdanto	3
1. Esi- ja alkuopetuksen välisen yhteistyön periaatteet ja käytännöt	4
2. Toiminnan tavoitteet	5
3. Toimintamuodot	6
3.1 Esimerkkejä joustavan esi- ja alkuopetuksen työtavoista	6
4. Oppimisympäristöt	7
5. Toiminnan sisällöt	8

Johdanto

Joustavan esi- ja alkuopetuksen tavoitteena on tehdä esiopetuksesta ja perusopetuksen kahdesta ensimmäisestä vuosiluokasta yhtenäisempi kokonaisuus rakentamalla ammatillisessa yhteistyössä lapsen kehitystä ja oppimista tukevaa jatkumoa ja sitä tukevaa pedagogiikkaa. Varhaiskasvatuksen opettajien, luokanopettajien ja erityisopettajien yhteistyössä on mahdollista suunnitella lasten tarpeista lähteviä joustavia oppimisen käytäntöjä ja kohdentaa lapsille moniammatillista tukea. Toiminta noudattaa Paltamon kunnan kuntastrategian, perusopetuksen opetussuunnitelman ja esiopetuksen opetussuunnitelman arvoja. Käsikirjan sisällöissä on hyödynnetty Kuopion kaupungin ja Ylöjärven kaupungin joustavan esi- ja alkuopetuksen suunnitelmia.

Joustavan esi- ja alkuopetuksen käsikirja ohjaa toiminnan suunnittelua, toteuttamista, arviointia ja kehittämistä. Joustavan esi- ja alkuopetuksen toiminnan yhteinen suunta ja toimintamuodot valitaan edellisen lukuvuoden toukokuussa. Toimintamuodot ja käytännön toteuttaminen kirjataan lukuvuoden alussa esi- ja perusopetuksen lukuvuosisuunnitelmiin ja niiden toteutumista arvioidaan lukuvuoden päättyessä. Käsikirjassa määritellään joustavan esi- ja alkuopetuksen toimintamallit, joita sovelletaan toimipaikoissa lukuvuosikohtaisesti lapsen kasvu ja oppiminen, lapsimäärät, oppimisympäristöt ja käytettävissä olevat resurssit huomioiden. Vaikka esi- ja alkuopetuksen ryhmät voivat toimia fyysisesti erillään toisistaan ja olla rakenteeltaan erilaisia, toimintaa toteutetaan käsikirjan mukaisesti.

1. Esi- ja alkuopetuksen välisen yhteistyön periaatteet ja käytännöt

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyön tavoitteena on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014).

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen edellyttää suunnitelmallista yhteistyötä esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstön kesken. Tarvitaan oppimisympäristöjen, toimintatapojen ja ohjaavien asiakirjojen molemminpuolista tuntemista. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014)

Joustavan esi- ja alkuopetuksen kokonaisuuden suunnittelusta vastaa joustotiimi, johon kuuluu Kontiomäen ja kirkonkylän esiopetuksen ja alkuopetuksen opettajat sekä esi- ja alkuopetuksessa toimivat erityisopettajat. Tiimin toimintaan osallistuu myös kasvatus- ja opetuspalveluiden johtoryhmän jäsen vähintään kaksi kertaa lukuvuodessa. Kasvatusjohtaja vastaa tiimin kokoamisesta ja toiminnan suunnitteluun käytettävän työajan sopimisesta. Tulevan lukuvuoden joustotiimi nimetään edellisen lukuvuoden toukokuussa ja tiimi kokoontuu ensimmäisen kerran ennen lukuvuoden alkua perusopetuksen vesopäivänä.

Jotta joustavan esi- ja alkuopetuksen toiminta on suunnitelmallista ja pedagogisesti tarkoituksenmukaista tulee tiimille mahdollistaa säännölliset suunnittelu- ja arviointitapaamiset vähintään kerran kuukaudessa. Nämä tapaamiset takaavat toiminnan sisältöjen laadun sekä toiminnan toteutumisen. Joustotiimille mahdollistetaan tarpeen mukaan aiheeseen liittyen koulutusta ja syventymistä joustavan esi- ja alkuopetuksen toimintaan esimerkiksi tutustumalla toisen kunnan vastaavaan toimintaan.

2. Toiminnan tavoitteet

- Esi- ja perusopetuksen välisen nivelvaiheen laajentaminen
 - Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä kasvu- ja oppimisedellytyksiä.
 - Lasten sekä lasten ja aikuisten välisten vuorovaikutussuhteiden ja yhteisöllisyyden kehittyminen
 - Yksilöllisten oppimispolkujen mahdollistaminen
 - Vertaisoppimisen toteutuminen
 - Leikillisyyden ja toiminnallisuuden ylläpitäminen
 - Lisää motivaatiota, vahvistaa yhteenkuuluvuutta ja tukee keskittymistä
 - Lasten ja aikuisten vahvuuksien hyödyntäminen ja näkyväksi tekeminen
 - Tuen tarpeiden varhainen tunnistaminen ja tuen suunnitteleminen, toteuttaminen ja arviointi
 - Moniammatillinen yhteistyö
 - Toimijoiden välisen osaamisen jakaminen ja vahvistaminen
 - Uusien käytänteiden ja toimintatapojen luominen ja kehittäminen
-

3. Toimintamuodot

Joustotiimi valitsee kirkonkylän ja Kontiomäen toimipaikkojen toimintamuodot joustavalle esi- ja alkuopetukselle seuraavista vaihtoehdoista:

- Kerran kuukaudessa toteutuva yhteinen toiminta esi- ja alkuopetuksen ryhmien välillä
- Luokan ja esiopetusryhmän välinen yhteistoiminta
 - Esimerkiksi säännöllinen yhteinen oppitunti 1-2 kertaa viikossa
- Yhdysluokkatoiminta
 - 0-1 tai 0-2-luokka

Yhteiseen toimintaan voi lapsen kasvu ja oppiminen huomioiden osallistua myös viskariryhmän lapsia. Näiden toimintamuotojen lisäksi alkuopetuksen luokat voivat tehdä säännöllistä yhteistyötä.

3.1 Esimerkkejä joustavan esi- ja alkuopetuksen työtavoista

- Toimintapistetyöskentely
 - Palkitetut oppitunnit viikoittain tai päivittäin
 - Pikkutiimit
 - Esi- ja alkuopetusryhmien jakaminen pitkäkestoisiin pikkutiimeihin esimerkiksi oppimisen vaiheen, oppimisen tavoitteiden, oppiaineiden ja oppimiskokonaisuuksien tai vahvuuksien mukaan.
 - Pitkäkestoisemmat projektit
 - Teemapäivät
 - Retket
 - Juhlat
 - Etäyhteyden kautta tapahtuvat oppimistuokiot
-

4. Oppimisympäristöt

Oppimisympäristöllä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytänteitä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti joustavia ja monitahoisia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuden leikkiin, toiminnallisuuteen, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun. Esiopetuksen ja alkuopetuksen lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön (Perusopetuslaki 29 §). Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa toiminnassa: se merkitsee kokonaisvaltaista fyysistä, emotionaalista ja sosiaalista turvallisuutta koko toimintapäivän ajan.

Joustavan esi- ja alkuopetuksen toiminnassa hyödynnetään koulun ja esiopetuksen sisä- ja ulkotiloja, lähiluontoa ja rakennettuja ulkoilualueita sekä mahdollisia retkikohteita. Tieto- ja viestintäteknologia monipuolistaa oppimisympäristöjä. Emotionaalisessa oppimisympäristössä korostetaan sitä, että tunteet ovat luonnollisia ja sallittuja; samalla opetellaan niiden käsittelyä rakentavasti. Emotionaalisen oppimisympäristön rakennusaineina käytetään hyvän huomaamista, positiivista pedagogiikkaa ja yhteisön jäsenten vahvuuksiin tukeutumista. Yhteiseen sosiaaliseen ympäristöön kuuluvat myös yhdessä sovitut sosiaaliset normit: ryhmän säännöt, käytännöt ja tavat. Yhteisessä toiminnassa sekä aikuiset että lapset vaalivat kannustavaa ja toisia kunnioittavaa vuorovaikutusta.

5. Toiminnan sisällöt

Joustavan esi- ja alkuopetuksen toiminnan sisällöt määräytyvät kolmivuotisen, vuosikohtaisen suunnitelman pohjalta. Vuosikohtaisesta suunnitelmasta valitaan yhdeksän eri toimintakokonaisuutta sisältöineen, jotka toteutetaan koko Paltamon kunnan joustavassa esi- ja alkuopetuksessa kerran kuukaudessa (syys-toukokuu). Näin jokaiselle ikäryhmälle toteutuu 27 eri toimintakokonaisuutta kolmen vuoden aikana.

Ensimmäisen vuoden suunnitelma

Tutustuminen/ryh- mäytyminen	Syksy, mistä ruoka tulee	Nalleviikko / nallepäivä	Lasten oikeudet / minäpäivä
Suomi-viikko; erilaiset perheet, kulttuuri jne.	Joulu, joulun perinteet	Peppi Pitkätossu, Eemelin völjyssä (tunnetaidot)	Yli 100 päivää viisaampi
Ihminen ja keho	Ystävyys ja vuorovaikutus- taidot	Kestävä kehitys: lajittelu ja kierrätys	Kasvun ihme ja sen tutkiminen
Oulujärvi, elämää vedessä ja rannalla	Eläinten kevät		

Toisen vuoden suunnitelma

Eläinten syksy ja talveen valmistautuminen	Kansainvälinen nallepäivä/ -viikko	Lasten oikeudet /minäviikko	Minun Paltamoni
Suomi-viikko; erilaiset perheet, kulttuuri jne.	Joulu, joulun perinteet	Perinnesadut; esim. H.C. Andersen	Yli 100 päivää viisaampi
Ihminen ja keho	Ystävyys ja vuorovaikutustaidot	Rakenna vanhasta uutta (kierrätysprojekti)	Kevät on kasvun aikaa
Ilma, sää ja ilmasto (Earth hour)	Kasvien kevät		

Kolmannen vuoden suunnitelma

Metsän syksy	Kansainvälinen nallepäivä/ -viikko	Lasten oikeudet /minäviikko	Paltamo, Kainuun seutu
Suomi-viikko	Joulu, joulun perinteet	Lastenkirjallisuus; runot ja lorut	Yli 100 päivää viisaampi
Ihminen ja keho	Ystävyys ja vuorovaikutustaidot	Kouluruokailu; biojätteet, ruokahävikki	Luonto herää; hyönteiset
Ajan mittaaminen, vuorokausi, kuukausi ja vuosi	Kasvien kevät		